

ЗБОРНІКІ АНАТОЛЯ СЫСА ЯК МАСТАЦКІ МАНІФЕСТ ПАЭТА

Анатоль Сус — асоба супярэчлівая і неадназначная: адны лічаць яго геніем, другія — вар’ятам з-за яго эксцэнтрычнасці, незвычайнасці, эпатажнасці і ў паводзінах, і ў вершах. Нягледзячы на падобныя разыходжанні ў ацэнках і нядоўгі літаратурны век паэта, яго творчасць пакінула яркі адбітак у гісторыі беларускага слоўнага мастацтва. А радкі з верша “Вячэра перад Купаллем”, што ўвайшоў у першы зборнік А. Суса, пасля смерці аўтара пачалі ўспрымацца як спраўджанае прароцтва: “Вячэра перад Купаллем... / Мне чуецца, як звіняць / Пашкевічанкі каралі, / на нітцы іх сорок пяць” [2, с. 35].

Пры жыцці паэта пабачылі свет тры лірычныя зборнікі: “Агмень” (1988), “Пан лес” (1989) і “Сус” (2002), у якіх у паэтычнай форме выяўлена творчае крэда і мастацкі маніфест самабытнага аўтара. У 2006 годзе выйшла пасмяротная кніга выбранага “Лён”, якая на гэты момант з’яўляецца найбольш поўным выданнем літаратурнай спадчыны А. Суса і ўключае ў сябе невядомыя творы, фотаздымкі, а таксама артыкулы і інтэрв’ю.

Ужо ў першым зборніку “Агмень”, які прынёс аўтару ашаламляльны поспех, дэкларуюцца асноўныя прынцыпы мастацкай светабудовы А. Суса. Паводле слоў самога паэта, назва “Агмень” (гэтае слова А. Сус знайшоў у “Расійска-Крыўскім слоўніку” В. Лас-тоўскага) была метафарай Радзімы. Радзіме ён прысвяціў самыя палыманыя і трапяткія радкі: “З чаго пачаць?... Пачну з Радзімы. / Так абавязаны пачаць. <...> — Няхай, няхай я паўтаруся / ў любові тысячу разоў, / затое шчыра ёй клянуся, / без фальшу, без

падробных слоў” [2, с. 13]. У лагічнай звязцы з тэмай Радзімы выступае тэма народа, людзей, якія “падтрымліваюць агмень”. Так, у алегарычным вершы “Аеравыя крылы” паэт параўноўвае беларусаў з птушкамі, якім усё роўна, куды ляцець, дзе зімаваць, скрушна атаясамліваючы сябе з імі: “Птушыная айчына, / належу ёй і я” [2, с. 13]. Горкім для паэта з’яўляецца пытанне: “Чаму ж ты, мой народ, / падатлівы, як гума?” [2, с. 20] (“Маналог Зміцера Жылуновіча”).

“Агмень” А. Сыса прасякнуты верай у Адраджэнне Маці-Радзімы, у яе бясконцую будучыню, у вечнасць. Знакавым тут выступае параўнанне Радзімы з птушкай Фенікс: “Ёсць такая Агонь-птушка / з попелу ўваскрасае / я ведаю / я дакладна ведаю / гэта птушка / нашага лёсу” [2, с. 41] (“Агонь-птушка”).

З самых першых радкоў паэт вывёў формулу сваёй мастацкай скіраванасці: “маці—мова—вечнасць”. Немагчыма вызначыць, што ён ставіў на першае месца, думаецца, усе складнікі трыяды аднолькава важныя і каштоўныя. У радках А. Сыса спляліся ў адно цэлае тры першасновы Сусвету: “Піць яе — не наталіцца / пад пуцінай млечнай: / лета — золак — шчамяліца... / маці — мова — вечнасць” [2, с. 22].

“Пан Лес” — лагічны працяг “Агменю”. Зборнік “Пан лес” — гэта перыяд паэтычнай сталасці А. Сыса і росквіт яго творчасці. Трыяда “маці—мова—вечнасць” стала асноўным ідэйна-сэнсавым ядром кнігі. Разам з тым нельга сказаць, што паэтычная думка ідзе па ўжо пратаптанай раней сцежцы. “Пан Лес” — вяртанне да першароднай паганскай стыхіі, да нацыянальных вытокаў, да часу, калі чалавек і прырода былі адным цэлым. Менавіта таму большасць вершаў кнігі выяўляе міфалагічнае ўспрыняцце свету. Сусвет у вершах падаецца праз своеасаблівую прызму, дзе зліваецца першаснае і другаснае, прыроднае і чалавечае (“Дзед перад смерцю”, “Ён шкадаваў турэмных пацукоў...”, “Неба”, “Бажавоўк”, “Воўк”, “Змяіны Цар” і інш.).

Паэтыка другой кнігі засноўваецца на фальклорнай: у шматлікіх вершах паўстаюць тыя вобразы, уяўленні і вераванні, што вякамі існавалі ў светаўспрыманні беларуса (вобраз ваўка, неба, птушак, кола, агню, змей).

Калі “Агмень” з’явіўся кропкай адліку творчасці паэта, а “Пан лес” — вяршыняй паэтычнай думкі, то зборнік “Сыс” стаўся своесаблівым падсумаваннем зробленага. А. Сысу было адведзена няшмат год, каб дастукацца да сэрца чытача. І мастаку гэта ўдалося: аднойчы ўзяўшы ў рукі зборнік з вершамі, не застанешся безуважным — аўтар падкупляе сваёй ахвярнай любоўю да Радзімы: “Маё жыццё — гняздо з калючых руж. / Не Беларусь, маё жыццё — Радзіма...” [2, с. 209]. Вершы напоўнены глыбокім роздумам пра нялёгкі лёс краіны: “Паэзія Сыса мітынговая, яна крычыць аб больках беларушчыны” [1, с. 69] (В. Корбут). Аўтара хвалюе не толькі лёс роднага краю. Усё часцей ён задаецца пытаннем пра сваё прызначэнне, сваю наканаванасць, сваю сутнасць — значнае месца займае так званая тэма паэта і паэзіі, раскрыццё якой ажыццяўляецца ў драматычным рэчышчы: “Я думаў, / вершы мае відушчыя, / аж пакуль не аслепнуў сам / ад маланкі, самім жа пушчанай, / я гарэў, як бязбожны храм” [2, с. 228]. Вершам гэтай кнігі ўласцівы спавядальнасць, унутраны маналог, рэфлексія, адчуванне незваротнасці часу і прадчуванне ўласнай пагібелі — у кнізе пераважае тужлівы настрой.

Лірычныя творы фіксуюць думкі і перажыванні паэта, што разважаў над гістарычным лёсам беларуса, краіны і сваім наканаваннем. За нядоўгае жыццё А. Сыс, аднак, змог падрыхтаваць разгорнуты мастацкі маніфест, асноўнымі прынцыпамі якога з’яўляюцца шанаванне ўнікальнага міфалагічна-паганскага свеабачання, узвядзенне ў культ трыяды “маці—мова—вечнасць”, ахвярнае служэнне на карысць Беларусі. Галоўныя палажэнні гэтага маніфесту зафіксаваны ў прыжыццёвых

кнігах “Агмень”, “Пан лес”, “Сыс” і томе выбранага “Лён”, што выйшаў ужо пасля смерці аўтара.

ЛІТАРАТУРА

1. Корбут, В. Бліжэй да цела / В. Корбут // Калосьсе. – 2006. – № 1 (10). – С. 67–71.

2. Сыс, А. Лён : выбр. творы / А. Сыс. – Мінск: Кнігазбор, 2006. – 436 с.

УДК 655.4(476):655.525.3

Е. К. Лабоха, аспирант, магистр филол. наук
(БГТУ, Минск)

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ПРАКТИКА БССР В ОБЛАСТИ ПЕРЕВОДНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

В рамках своего диссертационного исследования, целью которого является выявление и концептуальное осмысление основных издательских стратегий, определяющих современный репертуар изданий переводной литературы в Республике Беларусь, нам видится необходимым определить особенности издательской деятельности в Беларуси советского периода и по возможности выделить издательскую стратегию или стратегии, которые существовали в то время в практике подготовки и выпуска переводных изданий.

Основными источниками стали труд А. А. Волка и А. И. Раковича «Книгоиздательское дело в Белоруссии» [1], где подробно рассмотрено развитие белорусского книгоиздания с 1917 по 1965 гг., а также второй том энциклопедии «Гісторыя беларускай кнігі» «Кніжнасць новай Беларусі (XIX–XXI стст.)» [2] под научной редакцией В. В. Антонова и Н. В. Николаева, где в общих чертах рассмотрено книгоиздательское дело Беларуси до XXI в. включительно.